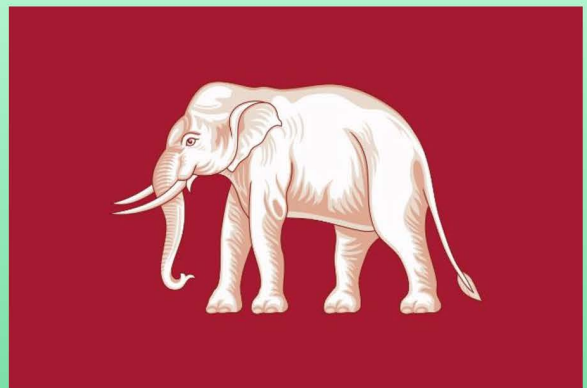

โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ลำดับที่ 199

สนธิสัญญาแห่งมิตรภาพ การค้า และการเดินเรือ ระหว่างสเปนและสยาม (ค.ศ. ๑๘๓๐)

*Tratado de Amistad, Comercio y Navegación
entre España y Siam (1870)*

สถาพร ทิพยศักดิ์
ผู้แปล

*Traducción por
Sathaporn Tippayasak*

โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ลำดับที่ 199

สนธิสัญญาแห่งมิตรภาพ การค้า และการเดินเรือ

ระหว่างสเปนและสยาม (ค.ศ. ๑๘๗๐)

Tratado de Amistad, Comercio y Navegación
entre España y Siam (1870)

สถาพร ทิพยศักดิ์

ผู้แปล

Traducción por

Sathaporn Tipayasak

สนธิสัญญาแห่งมิตรภาพ การค้า และการเดินเรือ ระหว่างสเปนและสยาม (ค.ศ. ๑๘๗๐)

สนธิสัญญามิตรภาพ การค้า และการเดินเรือ ระหว่างสเปนและสยาม (ค.ศ.1870)
(ฉบับ ebook) .-- กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2565.

82 หน้า.

1. ไทย -- ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ -- สนธิสัญญา -- สเปน. I. สถาพร ทิพย์ศักดิ์,
ผู้แปล. I. ชื่อเรื่อง.

341.0266593046

ISBN ebook 978-616-407-770-6

สถาพร ทิพย์ศักดิ์

82 หน้า

จัดพิมพ์โดย โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 200 เล่ม กรกฎาคม 2565

พิมพ์ในรูปแบบ ebook สิงหาคม 2565 โดยใช้ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

Con mucho agradecimiento a las siguientes instituciones
para facilitar las copias de los documentos:

Hermeroteca de la Biblioteca Nacional de Madrid

Archivo Histórico Nacional de Madrid

ขอขอบคุณหน่วยงานต่อไปนี้ที่ช่วยอำนวยความสะดวกเรื่องสำเนาเอกสารที่นำมาแปลเพื่อเผยแพร่:

ห้องเก็บไมโครฟิล์ม หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

หอจดหมายเหตุประวัติศาสตร์แห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

Tratado de Amistad, Comercio y Navegación entre España y Siam (1870)

Traducción

Sathaporn Tippayasak

Editor

Songphon Chanphet

Casa editorial

Universidad de Chulalongkorn, Bangkok, 2022

สนธิสัญญาแห่งมิตรภาพ การค้า และการเดินเรือ
ระหว่างสเปนและสยาม (ค.ศ. ๑๘๗๐)

ผู้แปล
สถาพร ทิพย์ศักดิ์

บรรณาธิการ
ทรงพล จันทรเพชร

คำนำ

เมื่อสิบกว่าปีที่แล้ว ผู้แปลค้นพบสำเนาเอกสาร สนธิสัญญาแห่งมิตรภาพ การค้า และการเดินเรือระหว่างสเปนและสยาม ค.ศ. ๑๘๗๐ (Tratado de Amistad, Comercio y Navegación, 1870) เป็นครั้งแรกในท้องเก็บไมโครฟิล์มของหอสมุดแห่งชาติ ประเทศสเปน ผู้แปลไม่เคยคิดจะแปลและเผยแพร่เอกสารชุดดังกล่าว เพราะมีจำนวนหน้าไม่มากพอสำหรับทำเป็นหนังสือและยังไม่มีวาระที่เหมาะสมสำหรับการพิมพ์เผยแพร่ ขณะเดียวกัน ผู้แปลยังมีงานแปลเอกสารชุดอื่นๆ ค้างอยู่จึงขออนุญาตทำสำเนาเอกสารเรื่องดังกล่าวจากหอสมุดแห่งชาติของสเปนและเก็บใส่แฟ้มเป็นเวลานานจนลืมไปว่า ตนเองมีสำเนาเอกสารชุดนี้เก็บเอาไว้ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2563 มีการจัดงานฉลองครบ 150 ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-สเปน จัดโดยกระทรวงการต่างประเทศ และสถานเอกอัครราชทูตสเปนประจำประเทศไทย ในการฉลองดังกล่าวมีการกล่าวถึงสนธิสัญญาดังกล่าว แต่ไม่มีการจัดพิมพ์หนังสือเพื่อเผยแพร่เอกสารดังกล่าวแต่อย่างใด

จุดประสงค์ของการจัดทำหนังสือเล่มนี้ คือ เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาในสนธิสัญญาดังกล่าวโดยพยายามถอดความให้ถูกต้องตรงความหมายของเอกสารต้นฉบับให้มากที่สุด ผู้แปลจำกัดหน้าที่ของตนเองในฐานะนักแปลเท่านั้น ไม่ประสงค์จะสอดแทรกความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาของสนธิสัญญาดังกล่าวแต่ประการใด หากหนังสือแปลเล่มนี้รักษาความหมายของต้นฉบับได้อย่างถูกต้องทั้งหมด จะทำให้การศึกษาเนื้อหาของสนธิสัญญาดังกล่าวในภายหลังไม่ว่าจะเป็นเชิงวิเคราะห์หรือสังเคราะห์จะเป็นประโยชน์และน่าเชื่อถือสำหรับวงการวิชาการไม่มากนัก

หนังสือชื่อ Españoles en Siam (1540-1939) ของ ดร. ฟลอเรนติโน โรดาโอ (Dr. Florentino Rodao) นักวิจัยชาวสเปนผู้สนใจศึกษาค้นคว้าเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสเปนและสยามในประวัติศาสตร์ เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้แปลเกิดความสนใจค้นหาเอกสารของสเปนซึ่งว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสเปนและสยามในประวัติศาสตร์เพื่อนำมาแปลและเผยแพร่เป็นภาษาไทย หนังสือดังกล่าวเป็นแหล่งข้อมูลอันทรงคุณค่าทำให้ผู้แปลเข้าใจรายละเอียดในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสเปนและไทยได้อย่างถูกต้อง การมาเยือนคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยของ ดร. ฟลอเรนติโน ในปี พ.ศ. 2537 เป็นจุดเริ่มต้นของโครงการแปลเอกสารประวัติศาสตร์ของสเปนว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศจนถึงหนังสือแปลเล่มนี้

อนึ่ง การจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้เพื่อเผยแพร่เนื้อหาในสนธิสัญญาดังกล่าวอาจล่าช้าสำหรับการฉลองครบ 150 ปีเนื่องจากเกิดการระบาดของไวรัสโคโรนา-19 ทั่วโลก แต่ถือเป็นเรื่องน่ายินดีเมื่อฝ่ายวิจัยคณะอักษรศาสตร์จะเป็นฝ่ายรับผิดชอบเรื่องการจัดพิมพ์เผยแพร่ เพราะคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตระหนักดีว่า เป็นสถานศึกษาแห่งแรกที่ริเริ่มการเรียนการสอนภาษาสเปนในประเทศไทย

ประการสุดท้าย ผู้แปลต้องขอขอบคุณฝ่ายวิจัย คณะอักษรศาสตร์ที่สนับสนุนการจัดพิมพ์หนังสือแปลเล่มนี้ และหวังว่า ผลงานแปลชิ้นนี้จะช่วยให้ประชาชนทั้งสองประเทศเกิดความรู้และความเข้าใจที่ดีต่อกันมากยิ่งขึ้น ผู้แปลขอรับรองความผิดพลาดที่อาจพบในการจัดทำหนังสือแปลเล่มนี้และหากมีโอกาส ผู้แปลจะนำไปปรับปรุงแก้ไขในอนาคต

สถาพร ทิพย์ศักดิ์

ภาควิชาภาษาตะวันตก สาขาวิชาภาษาสเปน

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรกฎาคม 2565

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
การเกริ่นนำ	11
การสืบค้นเอกสารและศึกษารูปแบบสำเนาเอกสาร	12
สนธิสัญญาแห่งมิตรภาพ การค้า และการเดินเรือ ระหว่างสเปนและสยาม (ค.ศ. ๑๘๗๐)	18
ภาคผนวก:	41
สำเนาหนังสือพิมพ์ทางราชการประจำกรุงมาดริด (Gaceta de Madrid)	44
สำเนาเอกสารของหอจดหมายเหตุประวัติศาสตร์ (A. H. N.) กระทรวงอาณานิคมโพ้นทะเล (ULTRAMAR)	49
สำเนาเอกสารแถลงการณ์ทางราชการของประเทศ (Boletín Oficial del Estado) หอสมุดแห่งชาติ กรุงมาดริด (Biblioteca Nacional de Madrid)	67

หมายเหตุของผู้แปล:

ผู้แปลใช้คำว่า “สเปญ” สำหรับข้อความที่ปรากฏในตัวสนธิสัญญา ส่วนคำว่า “สเปน” ใช้สำหรับอธิบายบริบทของการสื่อสารในโลกปัจจุบัน

การเกริ่นนำ

สเปนและสยามเริ่มติดต่อกันเป็นครั้งแรกประมาณช่วงปลายศตวรรษที่ 16 โดยมีฆวน เตโย เด อากีร์เร (Juan Tello de Aguirre) เป็นหัวหน้าคณะทูตด้านการค้าเดินทางมาจากมะนิลา หมู่เกาะฟิลิปปินส์ซึ่งเป็นอาณานิคมของจักรวรรดิสเปนในขณะนั้นภายใต้การปกครองของกษัตริย์เฟลิเปที่ 3 (Felipe III) ส่วนสยามนั้น ตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา พระองค์ทรงกำลังปราบปรามกัมพูชา โดยทรงถือว่า กัมพูชาในขณะนั้นเคยเป็นประเทศราชของกรุงศรีอยุธยามาก่อน แต่กัมพูชาพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้ตนเองหลุดพ้นจากอำนาจของสยาม เมื่อสเปนเดินเรือเข้ามาในภูมิภาคเอเชียเป็นครั้งแรก กัมพูชาจึงพยายามเรียกร้องและขอความช่วยเหลือจากกองกำลังสเปนเพื่อเข้ามาคานอำนาจของสยาม ในช่วงเวลานั้น สยามและสเปนได้ลงนามในสนธิสัญญาฉบับหนึ่งในปี ค.ศ. 1598 (Tratado de 1598) มีการยินยอมให้ชาวสเปนมีสิทธิพำนัก ติดต่อดำค้าขายและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในกรุงศรีอยุธยาได้ การเข้าแทรกแซงของสเปนในดินแดนประเทศราชของสยามในครั้งนั้นทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายต้องยุติลงชั่วคราว

ในเวลาต่อมา ช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 ในรัชสมัยของกษัตริย์เฟลิเปที่ 5 (Felipe V) ชาวสเปนในหมู่เกาะฟิลิปปินส์พยายามหาทางติดต่อทางการค้ากับสยามในรัชสมัยของพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ มีการเดินเรือจากมะนิลามายังสยามในปี ค.ศ. 1718 และชาวสเปนมีโอกาสดำเนินค้าขายกับสยาม ในที่สุด มีการร่างสัญญาการติดต่อทางการทูตภายใต้ความดูแลของเฟร์นันโด เด บุสติโย บุสตามันเต (Fernando de Bustillo Bustamante) ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ หลังจากคณะทูตเดินทางกลับไปยังหมู่เกาะฟิลิปปินส์แล้ว เกิดความขัดแย้งภายในขึ้นระหว่างชาวสเปนในมะนิลาและส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่าย นั้นหมายความว่าข้อตกลงที่ร่างไว้ในสัญญาก่อนหน้านั้นไม่ได้เกิดขึ้นจริงแต่ประการใด

หลังจากนั้น ประมาณช่วงกลางปีคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีการติดต่อระหว่างสยามและสเปนอย่างเป็นทางการอีกครั้ง ตรงกับรัชสมัยของกษัตริย์อมาเดโอที่ 1 (Amadeo I) ของสเปนและสยามในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งสองฝ่ายลงนามในสนธิสัญญาแห่งมิตรภาพ การค้าและการเดินเรือ (Tratado de Amistad, Comercio y Navegación) ในปี ค.ศ. 1870 ผู้รับผิดชอบในเรื่องดังกล่าวคือ นายอดอล์ฟ ปัทโชต์ อี อชาบาล (Adolfo Paxtot y Achával) ซึ่งเป็นผู้นำคณะทูตที่เดินทางมาจากเมืองจีน ความสำเร็จของการลงนามสนธิสัญญารั้งนี้ คือ มีการจัดตั้งสถานกงสุลสเปนประจำบางกอกเป็นครั้งแรก

การสืบค้นเอกสารและศึกษารูปแบบสำเนาเอกสาร

ความสำคัญของสนธิสัญญา

สนธิสัญญาแห่งมิตรภาพ การค้าและการเดินเรือระหว่างสเปนและสยามฉบับนี้เป็นสนธิสัญญาฉบับแรกที่มีการลงนามร่วมกันระหว่างสเปนและสยามอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1870 ในหน่วยงานราชการของไทยไม่เคยปรากฏว่า มีการเก็บหลักฐานในเรื่องดังกล่าว เพราะตามปกติแล้ว ชาวไทยไม่ค่อยมีนิสัยเก็บรักษาเอกสารประวัติศาสตร์ใดๆ หลักฐานความสัมพันธ์ระหว่างสเปนและสยามในอดีตจึงต้องอาศัยการค้นคว้าจากเอกสารในประเทศสเปนเกือบทั้งสิ้น

การสืบค้นเอกสาร

การค้นคว้าเอกสารดังกล่าวจำเป็นต้องใช้บุคคลผู้มีความรู้ภาษาสเปน การติดต่อขอจดหมายเหตุของประเทศสเปนเพื่อเข้าไปสืบค้นเอกสารประวัติศาสตร์ไม่ใช่เรื่องง่าย เมื่อพบเอกสารดังกล่าวแล้ว ลำดับถัดไปคือ การขออนุญาตทำสำเนาเอกสารที่ต้องการและแปลเนื้อหาของสนธิสัญญาทั้งหมดให้ถูกต้องมากที่สุด การแปลเอกสารประวัติศาสตร์จึงเป็นขั้นตอนสำคัญขั้นตอนหนึ่งก่อนที่นักประวัติศาสตร์หรือนักวิชาการที่เกี่ยวข้องจะนำไปศึกษาในขั้นตอนต่อไป

เมื่อครั้งผู้แปลค้นพบเอกสารชุดนี้เมื่อสิบกว่าปีที่แล้วโดยบังเอิญ ผู้แปลไม่เคยคิดแปลเอกสารชุดดังกล่าวเพราะชุดเอกสารมีจำนวนหน้าไม่เพียงพอสำหรับการทำเป็นหนังสือ ขณะเดียวกัน ผู้แปลยังมีงานแปลเอกสารชุดอื่นค้างอยู่ จึงขออนุญาตทำสำเนาจากห้องสมุดแห่งชาติของสเปนและเก็บใส่แฟ้มไว้

แหล่งข้อมูล

เมื่อผู้แปลสืบค้นเอกสารด้วยข้อมูลทางบรรณานุกรม จึงทราบว่า มีการเก็บสำเนาของเอกสารดังกล่าวไว้มากกว่าหนึ่งแห่งด้วยกัน ผู้ที่สนใจสามารถขอทำสำเนาเอกสารดังกล่าวได้ คือ หอสมุดแห่งชาติ (Biblioteca Nacional de España) หอจดหมายเหตุประวัติศาสตร์ (Archivo Histórico Nacional) กรุงมาดริด ประเทศสเปน

เอกสารที่ค้นพบ

หลังการสืบค้นเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้แปลพบว่า มีการเผยแพร่สนธิสัญญาดังกล่าวในสิ่งตีพิมพ์ 3 ประเภทด้วยกัน คือ

1. หนังสือพิมพ์ทางราชการประจำกรุงมาดริด (Gaceta de Madrid)
2. เอกสารของหอจดหมายเหตุประวัติศาสตร์แห่งชาติ (Legajo del Archivo Histórico Nacional) ซึ่งแต่เดิมเป็นเอกสารของกระทรวงอาณานิคมโพ้นทะเล (Ministerio de Ultramar) และถูกยุบไปตั้งแต่ปี ค.ศ. 1899 เมื่อครั้งสเปนสูญเสียอาณานิคมโพ้นทะเลของตนเองในปีก่อนหน้านั้น